

Tranås/Ydre Släktforskarförening

Medlemsblad sommaren 2023

Amerikadagarna 2023

Sidan 3

Sommen Runt med bil för 100 år sedan

Sidan 8

”Allt för Sverige” i Boxholm

Sidan 14

Soldattorpet Strånna utanför Tranås

Sidan 10

Kvinnan som tog ett drastiskt beslut för 70 år sedan

Sidan 6

Examens- minnen

Sidan 4

Ordförandens tankar

Alla människor bär på en historia. Den kan vara speciell och spektakulär eller till synes helt vanlig och utan spänning. Men om du gräver lite djupare finns där ofta något intressant. Det här inrymmer precis det som jag tycker är viktigt när man släktforskar. Till att börja med är det frestande att snabbt jobba sig vidare bakåt under århundrandena och hitta så många namn som möjligt. Men efter ett tag upptäcker man hur mycket mer det ger att forska grundligt kring varje person. Det är då de spännande berättelserna tar form. Inte minst när man börjar följa de personer som emigrerade till Amerika eller något annat land. Det är inte alltid så lätt att forska i USA eftersom det inte finns allmänna kyrkböcker och folkbokföring i samma omfattning som vi är vana vid i Sverige. Släpp istället fantasin fri. Man kan ibland, även på Internet, hitta helt andra källor till information, än vi är vana vid. Jag har själv hittat viktiga uppgifter i enskilda församlingars medlemsmatriklar, tidningsartiklar, gravinformation, privata hemsidor med mera. En källa som jag upptäckt helt nyligen är YouTube. I USA finns det mängder av olika TV-shower och program som tar upp enskilda människors livsöden och många finns sparade på YouTube. Med lite tur har din släkting funnits med där i ett sådant program. Sedan är det som alltid givetvis viktigt att vara källkritisk. Långtifrån allt som finns på Internet är korrekt.

Amerikaner som får besöka sina förfäders hem är mycket tacksamma. Här står Marty med sin dotter framför Saxabäcken i Torpa.

Glöm inte heller att ta hjälp av släktforskare som bor i Amerika. De har mycket större möjligheter att på plats hitta uppgifter, speciellt efter att GDPR kom till. Det europeiska regelverket hindrar många gånger oss som bor i Europa att ta del av amerikanska uppgifter. Samarbete med forskare i USA kan vara mycket fruktsamma och stimulerande. Många har några rötter i Sverige och vill ha hjälp med dessa och samtidigt kan du få hjälp att hitta uppgifter om dina emigranter. Även om ni inte alls är släkt med varandra, får du oftast en vän för livet på andra sidan Atlanten.

Om en dryg månad är det dags för Amerikadagarna i Ydre och Kinda, där Släktforskarföreningen är medarrangör. Dagarna innehåller mycket spännande för alla som är intresserade av släktforskning, emigration, hembygd, historia och liknande. Att arrangemanget äger rum just i Ydre och Kinda beror på att vi har något ganska unikt där, nämligen två emigrantföreningar som driver var sitt museum. Emigrantmuséerna är uppbyggda kring två tidiga emigranter; Andrew Peterson i Asby och Peter Cassel i Kisa. Missa inte att besöka dessa två muséer under Amerikadagarna. Jag lovar att det blir besök som verkligen inspirerar om du är det minsta intresserad av var dina emigrerande släktingar tog vägen. Hoppas vi ses där!

Njut nu av sommaren och vår fantastiska natur och om det skulle bli en regnig dag så kan du alltid slå dig till ro bland kyrkböckerna!

Lasse Karlsson
ordförande

Grattis!

Vi skickar ett stort grattis till två av Släktforskarföreningens medlemmar som i år fick motta stipendium för sina gärningar av Ydre kommun, Cecilia Johansson och Sven-Olof Ljungbäcker. Cecilia tilldelades stipendiet för

Berömvärd gärning för att hon som ordförande i Ydre Röda Kors-krets lyft fram föreningens historia och fått verksamheten att blomstra. Sven-Olof tilldelades Kulturstipendiet för sitt gedigna arbete inom släktforskning, parallellt med initiativet att digitalisera och organisera fotografier från Ydres gamla skolor.

Ekorren

*Ekorren sitter på ekgren,
äter ollon och nötter,
håller ej maten med gaffel och sked,
håller med sina små fötter*

*"Högt upp i eken, där har jag mitt bo,
där har jag visthus även;
där har jag mat och lugn och ro;
dit hittar ej hunden och räven."*

Ur "Sörgården" 1946

Amerikadagarna 2023

Amerikaveckan som sedan 2009 anordnats i Kinda och Ydre kommuner, har inför 2023 bytt namn till Kulturfestival-Amerikadagarna 27 – 30 juli. Tranås/Ydre Släktforskarförening är en av arrangörerna. Det kommer att bjudas på ett varierat program både i Kinda och Ydre och vi hoppas på många besökare under dessa dagar.

Det hela startar under torsdagen den 27 juli med olika aktiviteter i Kisa. Själva invigningen sker i Kisa på fredagen den 28 juli. Ett detaljerat program finns på hemsidan: amerikadagarna.se

För Ydres del gäller följande :

Torsdag och fredag kl. 15.00 – 17.00 Emigrant och Skolmuseet i Asby håller öppet.

Lördagen den 29 juli kl 10.00 – 17.00 besök på Österbymos olika museer. Genom berättelser och upplevelser får ni en bra bild av Sverige vid tiden för den stora emigrationen till Amerika. Tranås/Ydre Släktforskarförening och Ydre kommun bjuder på visningarna.

Kl.10.00 Biblioteket visar en sommarutställning av Christan Hultgrens unika bilder. Gerd Brisfjord Karlsson berättar om "mannen med fotografi-apparaten"

Kl. 11.00 förflyttar vi oss till Österfors smedja där smeden Mikael Karlsson visar och berättar om smedens arbete vid ässjan och städet.

Kl.12.00 dags för skomakarmuseet på Ydregården. Den lilla skomakarverstaden öppnar upp för visning och med berättelser av den siste skomakarens barnbarn.

Kl.13.00 – 14.00 Lunchmusik på Ydregården med Anders Nilsson från Ingatorp som underhåller med dragspelsmusik. Passar bra med lite fika eller lunch nu hos Kent.

Kl. 14.30 Veteranmuseet, ett stenkast från Ydregården. "Inte bara traktorer"! Här kan man besöka en gammal vävstuga, en järnvägsstation, en köksmiljö, en snickeriverkstad och mycket, mycket annat.

Kl. 11.00 – 1400 Emigrant och Skolmuseet i Asby håller öppet.

Kl.19.00 – 21.00 Ydre Kulturcentrum Release av 4 unika Engelskspråkiga Musikalisk Bildspelsfilmer. The Emigrants + Imigrants + The Settlers + The Last Letters Home

17.00 – 18.45 Ydre Sportbar (150 m från från Kulturcentrum) håller öppet innan och efter releaset.

Söndagen 30 juli

Kl. 11.00 -16.00 Emigrant och Skolmuseet öppet i Asby.

Kl. 11.00 – 17.00 Andrew Peterson-dagen i Asby

Kl. 12.00, 13.00 14.00, 15.00, hålls 15 min föredrag av APS medlemmar på svenska och engelska om spännande emigrant-öden, och livet förr i Sverige och USA.

Kl. 11.30, 12.30, 13.30, 14.30, 15.30 Svenska och engelska musikaliska bildspel (10-15 min) visas i skolmuseet i Asby.

Kl. 12.30 – 15.30 Asby Café håller öppet. Där finns kaffe, goda smörgåsar och hembakat bröd.

Kl. 16.00 – 17.00 Avslutning av Amerikadagarna i Asby kyrka med Musikgudtjänst med Amerikansk anknytning.

Dessutom finns under dagen, vid två tillfällen, guidad slinga i Hedners Park med Åke Brun.

"Tipspromenader på svenska och engelska i Hedners Park. Lekar för barn och vuxna. Rundtur i Asby med "Grälle-vagnturer". Musikunderhållning på verandan.

Varmt välkomna till både Kinda och Ydres Amerikadagar!

Ett av Christian Hultgrens fotografier.

*Det lilla skomakarmuseet på Ydregården.
Foto: Gerd Brisfjord Karlsson*

Examensdagen

Jag har satt på mig min nya fina klänning, som mamma har sytt till examensdagen. Jag har svängt runt framför spegeln för att se hur vackert kjolen böljar sig. Pappa har pumpat min cykel så att det ska gå lätt att trampa den fyra kilometer långa vägen till skolan. Ingen skolväska med skolböcker hänger på cykelstyret, istället håller jag en bukett liljekonvaljer i min hand. Buketten ska pryda min skolbänk i det lilla utrymmet där bläckhornet annars har sin plats. Jag vet att när jag efter några timmar cyklar hemåt igen har sommarlovet precis börjat och det är en sån frihets och glädjekänsla! Men så finns det något inom mig som gnager och skaver och dämpar glädjen en stund. Det där hemska förhøret som frøken/magistern ska ha med oss skolbarn under förmiddagen. Tänk om man inte kan svara på frågan man får eller till och med svarar fel. Det vänder sig i magen vid tanken på att ens föräldrar ska få skämmas för sitt okunniga barn. Det är inte lönt att försöka gömma sig för frågan, har frøken bestämt sig för att jag ska svara så är det mig hon spänner øgonen i. När jag närmar mig skolgården och ser alla skolkamrater finkladda och glada känns klumpen i magen lite mindre.

Min examensberättelse utspelar sig på 1950-talet och är säkert så långt från vad dagens barn upplever som det någonsin kan bli! Men sommarlovskänslan har vi nog gemensamt inbillar jag mig.

Efter lite tissel o tassel på skolgården var det så dags att gå in och ta plats i skolbänken. Frøken stod redan framme vid katedern och utmed väggarna var stolar utplacerade och där satt våra föräldrar. Ja det var förstås mest mammor, för papporna jobbade ju. Examen var på lördagar på den tiden och lördagen var en vanlig arbetsdag även om man slutade lite tidigare. Längst fram vid väggen satt rektor Bejke som nu skulle vara med och höra vad vi lärt oss på lektionerna. Nu började det pirra i magen igen både av högtidlighet och nervositet. Frøken hade skrivit "Sommarlov" med stora bokstäver på svarta tavlan och det doftade liljekonvalj och syrener i hela salen. Än idag tycker jag att det luktar examen när jag tar in och sätter dessa blommor i vasen.

Klass 3-4 i Norra Vi skola i början av 50-talet. Privat foto.

Så drog då det bedrøvlige förhøret igång och det gick väl bra vill jag minnas för min del i alla fall. Men jag kommer också ihåg att det fanns de som fruktade den här delen av examen mer än jag. Det fanns elever som hade talsvårigheter, som var livrädda att öppna sin mun inför åhörare eller som kanske svarade något som lät helt galet. Både läraren och vi andra skrattade högt åt dessa elever utan betänkligheter. Jag minns speciellt en kille, som fått sitta kvar och gick om ett år, han rodnade långt bakom øronen när vi skrattade åt honom. Hopas att han fick upprättelse när han senare i livet blev en duktig företagare, musiker och allt i allo. Efter förhøret höll frøken ett litet sommar-tal till oss och vi fick gå fram och hämta våra betyg. Så sjøng vi "den blomstertid nu kommer" medan frøken spelade på sin orgel och så var det dags att förflytta sig till kyrkan för avslutning.

Dagen före examen hade vi alla i skolan plockat blommor och smyckat kyrkan med. I fönsternischerna låg vackra buketter av olika försommarblommor. Framme vid altaret fanns både syrener och liljekonvalj och hela kyrkan doftade sommar. I samlad trupp marscherade vi nu alla över vägen och in i Norra Vi kyrka. Väl där inne sjøng vi "Så grann står Östergyllen i sommarfager prakt" oj vad högtidligt det var! Så fick vi barn gå fram till altaret och sjunga några sommarsånger och därefter var det dags för lite tal igen av bland annat rektor Bejke. Några av de duktigaste barnen fick stiga fram och ta emot stipendier som delades ut av rektorn. Så avslutades det högtidliga med en sommarpsalm och det ljuvliga sommarlovet började.

Det var backar både upp och ner på min skolväg och många gånger var det tungt att dra cykeln uppför de branta backarna efter skoldagens slut. Men den här dagen gick det lätt, man skulle ju inte cykla här på många veckor nu. Då vi kom hem hade mamma gjort en tårta för att fira dagen. Åh så gott det var, vi satt länge kvar vid bordet och njöt. Den fina klänningen fick sitta på en stund sen vi kommit hem men när vi skulle ut och leka måste vi byta till de vanliga kläderna.

Jag och min kusin Kerstin i examensklänningar.

Vi hade alltid lika klänningar min syster och jag. Tyget hade mamma köpt av gubben Nordström som kom cyklande med sin stora väska fylld av vackra tyger. På vårt köksbord lade han fram hela sitt sortiment och vi fick välja vilket tyg vi ville ha till examensklänningen. Vi kollade både länge och väl men till sist fastnade vi för ett vackert tyg. Jag minns speciellt en klänning som jag tyckte så mycket om. Tyget hade gräddvit botten och den var överströdd med blommor i ljus rosa, blå och violetta färger. Den sommaren var det modernt med stora kragar som hängde ner över axeln och mamma sydde en

sådan till mig! Så glad jag var över den klänningen.

Ja så var det då äntligen skollov och man fick sova längre på morgonen och även vara uppe senare på kvällen. Alltid var det vackert väder, lagom med sol och regn om vartannat. Men tiden gick fort även på 50-talet och snart var det dags att packa skolväskan igen och börja drömma om nästa examensdag.

Gerd Brisfjord Karlsson

Utflykt till Malexander

Lördagen den 20 maj var vi ett tjugotal föreningsmedlemmar som åkte till Malexanders kyrkby för att få veta mer om socknen och för att upptäcka sevärdheterna i byn. Bosse Garpevik som är guide i Hembygdsföreningen där, och även med i Släktforskarföreningen, tog hand om oss, berättade

Malexanders historia och visade oss runt i Hembygdsgränd, kyrkan och muséet.

Hembygdsgränd är den gamla gården Södra Sands tio byggnader som 1951 skänktes av församlingen till Malexanders Hembygdsförening med villkoret att dessa skulle skötas och bevaras oförändrade. Byggnaderna innehåller miljöer, möbler, inventarier, redskap och liknande som i många fall är flera hundra år gamla. Att gå in där är som att förflyttas tillbaka i tiden. Utanför boningshuset på sandbanken med sjön Sommen i bakgrunden och den klara blå majhimlen ovanför gav oss Bosse en utförlig berättelse om Malexanders historia. Efter en kaffepaus fortsatte vi till den pampiga kyrkan och avslutade i muséet som är inrymt i en av

skolsalarna i den gamla klockaregården Tåbo. Det är ett museum som innehåller det allra mesta när det gäller skolutrustning, böcker, köksinventarier, verktyg, gammal teknik osv. Alla var verkligen nöjda med dagen, mycket tack vare Bosses utförliga och intressanta guidning.

Lasse Karlsson (text o foto)

Varuhuset
mitt i stan!
Storgatan 32
Tranås

Medlemsrabatt på Släkthistoriskt Forum

Som medlem i Tranås/Ydre Släktforskarförening får du 100:- rabatt när du prenumererar på Släkthistoriskt Forum. Kontakta någon i styrelsen så får du den rabatt-kod som skall användas.

Asby-familjen vars ättlingars öde skildrats i amerikansk film

Under den stora emigrationsvågen till Amerika andra halvan av 1800-talet och början av 1900-talet, var det många gånger hela familjer som lämnade gårdar och torp i Sverige. Ibland förflöt emigranternas liv "over there" utan större sensationer och ibland hände speciella saker som uppmärksammades i det nya landet men som inte alltid släktingar och vänner fick veta förrän långt senare. Den här familjens ättlingar fick uppleva händelser så dramatiska att man gjorde en dramadokumentär i USA om deras öde, med kända skådespelare.

I soldattorpet Vastamålen under Aspa på Asby udde i Ydre härad, bodde livgrenadjären Johan Wilhelm Frej med sin hustru Christina Lovisa Johansdotter Rahm och barnen Augusta (född 1870), Carl Johan (född 1873) och Iwan (född 1881). Johan och Christina kom till torpet 1869 och de tre barnen samt två ytterligare söner som dog i späad ålder föddes där.

Soldattorpet Vastamålen är utmärkt på häradsekonomiska kartan när Johan Frej bodde där med sin familj.

Familjen kände sig lockade av det nya landet på andra sidan Atlanten och 1885 lämnade de hembygden, liksom 43 andra personer i Asby socken det året. Den 4 september steg de ombord på ångfartyget Orlando i Göteborgs hamn, med Fairfield i Iowa som slutligt mål. I Amerika ändrade familjen sitt efternamn till Fray, Johan blev "farmer" och ytterligare två barn föddes, Gust och Tilley.

Ett speciellt sammanträffande är att grenadjären Anders Falk som var placerad på Vastamålen före Johan, även han emigrerade till Amerika med sin familj sjutton år tidigare, 1868. Det är högst troligt att familjerna hade kon-

Det saknas foto på Johan Frej, men han såg förmodligen ut så här i sin uniform. Bild på samtida grenadjär i Ydre.

takt och att Johan och Christina blev inspirerade av Anders Falk att ta steget till flytten. Anders bodde nämligen i Lockridge som ligger precis intill Fairfield där Johan och Christina slog sig ner.

Deras son Carl Johan, i USA kallad Charles J. Fray, blev vuxen, flyttade hemifrån, men stannade kvar i Fairfield och blev också "farmer". Han träffade Hilma Lindberg som var född i USA av svenska föräldrar och paret gifte sig 1898. Året efter föddes dottern Hattie och sedan dröjde det, enligt böckerna, till 1918 innan nästa barn, sonen Ivan föddes. Om Charles och Hilma eventuellt fick fler barn däremellan, som dog unga, har inte gått att få fram uppgifter om.

Sonen Ivan växte upp och träffade Lucile McFarland, också född i Fairfield. Lucile blev gravid 1938 och paret rymde till Missouri för att kunna gifta sig eftersom det i den staten var ok att gifta sig vid 20 års ålder. Men när de sedan återvände till Iowa, som hade 21 år som lägsta giftasålder, var inte vigseln längre giltig. Lucile blev då förtvivlad över situationen och ville i det läget avbryta deras relation. Men släktingar påpekade att om de verkligen älskade varandra, så skulle de vänta några månader tills Ivan fyllt 21 och då gifta sig igen i Iowa. Paret gjorde så och äldsta dottern Joann, som föddes ett par månader efter andra vigseln, påpekade skämtsamt senare i livet att hon fick vara med om två bröllop redan innan hon föddes.

Därefter kom barnen i rask takt och under 13 års tid födde Lucile tio barn! Ivan arbetade med olika industriarbeten, men eftersom han hade svår ledinflammation, ibland också psykiska besvär och dessutom nyttjade alkohol i hög grad, levde familjen under knappa ekonomiska förhållanden. Lucile var en stark kvinna och lyckades ändå hålla ihop familjen och ge barnen en grundläggande trygghet. Men när hon 1952 fick veta att hon drabbats av obotlig bröstcancer, ansåg hon att maken Ivan inte skulle vara kapabel att själv ta hand om barnen den dag hon inte längre fanns. Hon tog då det drastiska beslutet att hitta adoptivfamiljer till barnen. Dottern Joann, som då var 13 år gammal, har senare berättat att modern samlade alla barnen till ett dramatiskt familjemöte. Lucile förklarade att hon

Lucile med sex av sina barn. Bild från TV-programmet "That's incredible!"

Äldsta dottern Joann som var 14 år gammal när hon hämtades av sina adoptivföräldrar. Privat foto.

inte kunde ta hand om sina barn längre men hon lovade att hitta nya föräldrar som älskade dem lika mycket som modern gjorde. Lucile ville absolut inte att de skulle placeras på barnhem eftersom hon då var rädd för att de inte skulle kunna träffa varandra och hon lade ner ett omfattande arbete på att hitta lämpliga adoptivföräldrar. Till slut hade modern hittat nya familjer till alla bar-

nen. Två av sönerna kom till samma familj men i övrigt spreds syskonen till olika platser i USA. Flera av barnen har efteråt berättat hur dramatiskt det var när syskonen hämtades av nya föräldrar en efter en. När samtliga blivit placerade åkte Lucile runt och besökte alla barnen i deras nya hem för att kontrollera att de hade det bra. Bara en vecka därefter dog hon, 38 år gammal, nu övertygad om att hennes barn hamnat hos goda nya föräldrar.

Knappt 30 år därefter uppmärksammades familjens speciella öde av filmfolk i USA och man gjorde en dramadokumentär med titeln "Who will love my children" som premiärvisades där i TV 1983. Huvudrollerna som Lucile och Ivan spelades av den kända svensk-amerikanska skådespelerskan Ann-Margret Olsson och Frederic Forrest. Ann-Margret kommenterade efteråt sitt krävande och kän-

Bild från filmen om Lucile och Ivans liv med svensk-amerikanska skådespelerskan Ann-Margret Olsson i huvudrollen.

losamma arbete i filmen med följande ord: "Det var det svåraste jag någonsin gett mig på. Det är inget man kan hålla på med för länge. Jag tog med mig Lucile hem varje kväll". Filmen har även visats i svensk TV och kan fortfarande ses på YouTube, även om den version som ligger där inte håller så hög kvalitet.

Strax innan filmen hade premiär samlades de nio syskon som fortfarande var i livet på en återträff i en TV-studio. Trots moderns ambitioner hade de inte träffats på nästan 30 år och det blev ett känslösamt möte för samtliga. En av döttrarna, Pauline, hade träffat deras far Ivan, som gick bort 1980, och lärt känna honom ganska väl. Hon berättade i en tidningsartikel att fadern som gift om sig hade blivit en bättre människa och att det smärtade honom att han inte kunnat ta hand om sina barn.

Idag är endast en dotter, Linda McNatt, i livet. Hennes mors ansträngningar för att trygga sina barns framtid var otroliga. Tio barn som genom ödet fick leva olika liv men som gemensamt hade en del av sina rötter i ett litet soldattorp på Asby udde i Ydre, i Sverige.

Lasse Karlsson

Källor: svenska kyrkböcker, Mattssons USB, amerikansk folkbokföring, dagstidningar, YouTube, samtal/mail med släktingar.

De nio då levande syskonen återförenades 1983 i en TV-studio. De hade då inte träffats på nära 30 år. Privat foto.

DE FLESTA VÄLJER ARKIVDIGITAL

ArkivDigital är populärast bland släktforskare i Sverige. En komplett tjänst som har källmaterialet och registren du behöver, exempelvis kyrkböcker och bouppteckningar

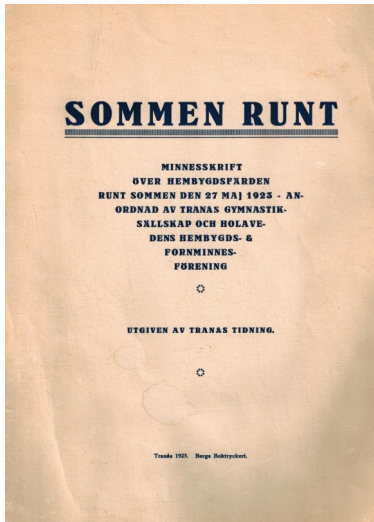
för hela Sverige. Plus möjligheten att bygga egna släkträd. Prova en månad för 395 kronor. Ett år kostar 1895 kronor. Läs mer på www.arkivdigital.se.

ArkivDigital
Din nyckel till historisk kunskap

Sveriges ledande leverantör av historiskt källmaterial via internet till historiker, släkt- och hembygdsvetare och andra som vill studera källorna i original.

Sommen runt för 100 år sedan

Den här berättelsen som jag kommer att återge här är tagen ur en minnesskrift över hembygdsfärden runt Sommen i maj 1923. Den anordnades av Tranås Gymnastiksällskap och Holavedens Hembygds- och fornminnesförening och utgivare var Tranås Tidning. Det är en fantastisk berättelse på 27 sidor som jag gjort ett axplock ur. En berättelse om sevärdheter och om resenärernas upplevelser under färden. Det är också väldigt roligt att få ta del av den tidens språkbruk. Man kan förstå att en bilkaravan på över 30 bilar väckte stor uppmärksamhet bland allmänheten där det kom farande ”i raskt tempo” som det står i skriften. Hoppas ni som läser detta ska få en ”trevlig resa” runt Sommen och kanske det kan inspirera er till att göra samma färd!

Jag vill också sända ett stort tack till grannen Rolf Olsson som lät oss få ta del av denna historiska och intressanta minnesskrift!

”Trettiomilafärd runt Sommens glittrande sjö” är rubriken på berättelsen och den börjar med en dikt av Ernst Liljedahl:
Sommen.

*Vackraste sjö bland sjöar
Blåögd och ren som ett barn
Runt dina vikar och öar
Spinner min längtan sitt garn!
Sjung för min lyssnade häg
Sången som bor i din väg!*

Söndagen den 27 maj 1923 företogs den första sällskapsfärden ”Sommen runt”. Till deltagande i denna hade anmälts ett 30-tal bilar med omkring 175 färdtagare. Tyvärr gynnades icke färden runt den vackra Sommen av vackert väder, ty regnet föll redan

från starten i Tranås nästan hela dagen. Men detta till trots kunde färdens deltagare glädja sig över många sköna scenarier, som upprullades under den mångmila färden och regnet inverkade icke alls på deltagarnas goda humör.

Sedan bilarna samlats å Lilla Torget i Tranås, där Scoutmusiken spelade flera musiknummer, skedde starten strax efter kl. 8 f.m. Från Tranås startade 31 bilar, var efter under färden tillkommo ytterligare 3 så att antalet vid framkomsten till Forsnäs var 34. Efter en lyckad färd anlände kortegen vid 9-tiden till Torpa vackra gamla tempel där det första uppehållet under färden gjordes. Med stort intresse togo resenärerna kyrkans vackra inre i betraktande. Senare hölls ett intressant och lärorikt föredrag av ingenjör Y. Willner om kyrkan och dess historia. I sitt föredrag berättade han bl. a. en episod rörande kyrkan, vilken talaren skämtsamt adresserade till Tranås. När det blev beslutat att Torpaborna skulle bygga en ny kyrka, visste man icke var man skulle lägga det nya templet, utan man funderade både hit och dit. Till slut beslöt man att lösa frågan på ett enkel och praktiskt sätt. Man tog tvenne vita stutar, spände dem tillsammans och lät dem sedan gå vart de ville. På den plats där stutarna stannade, just där kyrkan nu ligger byggde man kyrkan. Talaren framhöll nu i skämtsamma ordalag, att Tranåsborna kanske kunde behöva tillgripa samma enkla medel för att lösa frågan var Tranås blivande kyrka skulle byggas.

Nu intogo alla sina platser i bilarna för att fortsätta färden. Efter en angenäm färd genom trakten anlände kortegen efter ett mycket kort uppehåll vid Asby kyrka vid halv 11-tiden till Sunds kyrka där högmässa pågick, varför man icke blev i tillfälle att taga

Bilarna samlades på Lilla Torget i Tranås innan avfärden runt sjön Sommen.

templet i betraktande så noga som många säkerligen önskat. Under uppehållet i Sund höll doktor Knut Rudelius, vilken är bördig från Sunds socken, ett med stor uppmärksamhet åhört föredrag om sin födelsebygd. Sedan de tacksamma åhörarna avtackat talaren med kraftiga applåder fortsatte färden nu till Forsnäs, där man skulle bese de stora kraftanläggningarna. Efter en för många åtskilligt besvärlig promenad över klippblocken och utlagda bräder, kom man fram till själva kraftstationen där de stora maskinerna stod stilla. Men när de flesta deltagarna samlats i maskinhallen sattes maskinerna igång och mer än en av resenärerna drog sig försiktigt tillbaka från de med svindlande fart snurrande hjulen. Från Forsnäs kraftstation är endast en kort stunds färd till det gamla herresätet Forsnäs, där en gång i tiden den gamle ”Ydredrotten” levde och verkade. Ydredrottens sonson Henrik Rääf mötte de många gästerna med den mest förekommande artighet och besöket å det gamla minnesrika herresätet blev utan tvivel för färdens deltagare en av de största upplevelserna. Under vandringen i den vackra parken berättade värden att i sjön, Ö. Lägern, vid vilken Forsnäs ligger, skall enligt statistiska uppgifter årligen fångas omkring 25.000 å 30.000 kräftor men troligen uppgår det verkliga antalet till betydligt mera. Sedan ledde löjtnant Rääf gästerna till den udde i sjön där hans farfader kammarjunkaren Leonard Fredrik Rääf av Småland, född 1786, död 1872, vilar i den grav, som han själv under sin levnad lät förfärdiga och omsorgsfullt inreda. Allt detta och mycket annat berättade löjtnant Rääf för de uppmärksamma gästerna, vika vördnadsfullt betraktade den trädbevuxna gravkullen, vid vars fot vågorna sakta rullade. Så var det tid att fortsätta färden och den långa raden av bilar satte sig igång mot Österbymo gästgivaregård, där lunch skulle intagas. Det blev liv och rörelse då med en gång närmare 200 gäster kommit. Men det hela var väl ordnat och inom en kort stund voro alla gästerna placerade vid bord, som dukats i flera salar. Man brukar tala om strykande åtgång och det kunde man verkligen tala om här beträffande maten. Nåja efter åtskilliga timmars färd i bil hinner man bli ganska hungrig och törstig. Men huru

De parkerade bilarna stod uppställda i en lång rad på vägen utanför Norra Vi kyrkogård.

mycket än gästerna åto, märktes det icke på bordet, där faten fylldes på nytt, gång på gång. Någon brist på mat var det verkligen icke på Österby gästgivaregård. Innan färden nu fortsatte avtackades gästgivaren och hans fru med kraftiga leverop. En kort stund senare anlände kortegen till Bultsjö herresäte även det tillhörande den Rääfska ätten. Genom vänligt tillmötesgående av egendomens ägare löjtnant Axel Rääf, hade tillfälle beretts resenärerna att få bese det befintliga hembygdsmuseet. Så var det åter dags att åka vidare och närmaste målet nu var Norra Vi kyrka där hundratals människor samlats för att åse resenärernas ankomst. Alla begävo sig genast till kyrkan som med stort intresse togs i betraktande. Sedan deltagarna samlats i kyrkan började plötsligt orgeln att ljuda. Det var studerande Torsten Vall från Tranås som med känd färdighet utförde en improvisation av Karg-Elert. Att deltagarna blev glatt överraskade av den oväntade lilla musikstunden, säger sig själv. Efter orgeln tystnat beträddes predikstolen av kammarherre C Ridderborg å Ribbingshov som höll ett intressant anförande över den bygd vilken nu besöktes. Efter anförandet som åhördes med stor uppmärksamhet utförde herr Vall å orgeln finalen ur Guiltsats Sonat op.56, varefter alla lämnade kyrkan för att begiva sig till församlingens gamla prästgård, vilken som bekant av Holavedens hembygdsförening inköpts och inom kort kommer att flyttas till Tranås, där den skall användas som hembygdsmuseum. Sedan man sett densamma, företogs en promenad till det vackra Ribbingshov, där parken och omgivningarna togs i betraktande. Bland sevärdheterna i parken kan särskilt nämnas en trädrot, vilken är formad som en orm med vitt uppspärrat gap. Lyckligtvis var den stora ormen lika ofarlig som den såg avskräckande ut. Vilket var lyckligt för de många åskådarna!

Från Norra Vi ställdes färden till Tidersrum, vars gamla märkvärdiga träkyrka skulle beses. Kyrkans inre är ganska märkligt och färdtagarna fäste sig särskilt vid de många målningarna av profeterna, som funnos på läktarbrösten. Det finns i Tidersrums gamla kyrka som i alla andra kyrkor en sakristia, fast den ingalunda hörde till de ljusaste. Den var försänkt i skymning och in i sakristian kom man genom en låg dörr som öppnades med en nyckel så stor att den icke det ringaste lämpade sig att stoppa i fickan! Och nyckeln till kyrkans huvuddörr! Den var minst en halv meter lång och tjock i förhållande till längden. Hur en sådan nyckel skulle förläggas är svårt att förstå. Men det lär dock ha hänt, att sådana där väldiga pjäser bortkommit. Under resan hade man egentligen icke fått så mycket se av Sommen, men så mycket mera av de vackra trakter som breda ut sig kring Sommens sägenomspunna sjö. Och det finns väl knappast i hela vårt land bygder så rika på minnen från gamla tider, fyllda av så mycket mystik och saga som dessa bygder kring Sommen. Där finns mörka skogar, gömmande på många sagor, där finns sägner om jättar och troll av olika slag. Och i det största berget vid Norra Vi stampar den fjättrade urkon, jordens största och förfärligaste nötkreatur. Vid 5-tiden på eftermiddagen var man färdig att lämna Tidersrum för att fortsätta till Malexander. Strax innan man nådde Malexanders kyrka gjorde en del av resenärerna ett uppehåll för att under en stund taga i betraktande den ryktbara grottan å pelarberget. Vid Malexander kyrka serverades kaffe, vilket efter den långa färden och besöket vid grottan smakade utmärkt och intogs under den gladaste stämning. Kafferasten blev ganska kort, ty ännu återstod en del av dagens program. Snart voro alla samlade i kyrkan för att lyssna till landsfiskalen S. Piras föredrag om Malexander och bygden däromkring.

Talaren berättade ett flertal episoder ur församlingens och kyrkans historia. På 1600-talet rådde en sträng rangordning. När det hölls gudstjänst så fingo t ex drängarna stå, inhysesjon fingo sitta på en stol eller bänk strax innanför dörren o.s.v Det var ofta underliga fasoner man tog sig i kyrkan, vilket bl. a. framgår därav att man icke fick hänga sina hattar på predikstolen. Icke därför att det var opassande utan därför att man var rädd om målningen på densamma. Man plögade sälja brännvin utanför kyrkan vilket naturligtvis åstadkom att kyrkbesökarna icke alltid voro så nyktra. Först bestämde man för att få bukt på detta missförhållande att säljaren skulle sitta i stocken, men när detta påbud icke hade åsyftad verkan, bestämdes att både köparen och säljaren skulle sitta där. Inte ens detta påbud hade så stor verkan. En stor del av det intressanta fördraget gick tyvärr förlorat, dels på grund av talarrens lågmäldhet och dels på grund av kyrkans akustik. Efter föredraget, vilket var det längsta under hela färden, blev det rusning till bilarna, ty tiden var långt framskriden och ännu hade man 47 km att fara, innan man var tillbaka i Tranås. Från Malexander ställdes färden vidare till Boxholm, där stora människoskaror samlats längs gatorna för att åse kortegen och glatt hälsade resenärerna. Efter några minuters ofrivilligt uppehåll, därför att kortegen icke kunde komma över järnvägen, vars bommar voro fälda för ett väntande tåg, gick färden vidare i ett raskt tempo. Efter resplanen var återkomsten till Tranås beräknad att ske kl. 9 på aftonen och precis på slaget 9 for den första bilen in på Storgatan. Regnet föll fortfarande men trots detta voro åtskilliga hundratals människor samlade för att hälsa resenärerna välkomna hem.

Färden var alltså slut, den första, men säkerligen icke den sista "Sommen runt". Det var en härlig färd, fastän regnet betog den en del av den tjustning, som den ytterligare kunde skänkt. Men det är ett vackert land vi äga – ett land, som är lika vackert antingen solen lyser över det, låtande sjöarna glittra mellan trädens stammar, eller skogen står mörk, mörkare än vanligt, därför att molnen hänga tunga och hotande på himlen.

Gerd Brisfjord Karlsson

Soldattorpet Strånna utanför Tranås

Torpet

Strax norr om Tranås med berg och skog bakom sig och den glittrande sjön framför sig ligger soldattorpet Strånna och där har det funnits i många år. När indelningsverket infördes i slutet på 1600-talet skulle staten ingå frivilliga avtal med allmogen om att upprätta en armé. Det innebar att en eller flera bönder skulle hålla en soldat. I gengäld slapp bonden att skrivas ut själv. Dessutom fick bonden en viss skattelindring. En av rotarna var Fösingstorp i Norra Vedbo härad. Ett par kilometer från bondens hus och en bit in i skogen från landsvägen stod ett soldattorp färdigt 1692. Det står kvar än idag om än försiktigt ombyggt och tillbyggt. Man har varit mån om att spara så mycket som möjligt av det gamla. Bland annat finns en stor öppen spis kvar, med tillhörande utrymme bredvid, där de små barnen kunde läggas, så att de fick värme. Ladugård, förråd och dass finns också kvar.

Till torpet skulle det höra en bit mark, ladugård och förråd. Idag är det öppen mark ner till sjön. Förr fanns en mur några meter från huset och utanför den betade torpets ko(r) och det odlades spannmål. Närmast sjön gick en väg för hästskjutsar som förband gården Lillaryd, en bit sydväst om Strånna och Toketrappan öster om sjön. Fösingstorps ägor gick ända ner till sjön mellan dessa två gårdar. Det lär också ha varit lummigare vid strandkanten förr, så utsikten var väl inte riktigt densamma från torpet ner mot sjön då som nu.

På området fanns också några backstugor, en vid berget bakom torpet

En träska och en skoform som lämnats kvar. Bodde manne en soldat med skomakartalang här? Foto: Berit Ekberg

Soldattorpet nr 134 "Strånna" under gården Fösingstorp, strax norr om Tranås. Foto från boken "Från Aggas till Öknen"

och en lite längre ner i backen åt väster.

Omkring 1799 fick Fösingstorp besök av sjudaren Elias Almgren med familj. Salpetersjudare är ett yrke som sedan länge är försvunnet, men som förr var så viktigt. Sjudaren var en kringresande man, som enligt en statlig förordning skulle ta hand om kornas urin i jorden under lagårdarna och av detta koka salpeter som senare användes vid krutstillverkning. Sjudningen pågick i 6 till 7 dagar under sommaren. Under denna tid var bonden ålagd (=tvingad!) att förse sjudaren med vad han behövde för tillverkningen och också hålla sjudaren med mat och logi så länge arbetet varade. Bönderna tyckte illa om denna pålaga och sjudarna var därför inte särskilt populära. Almgren med familj står som "inhyses" i Strånna. Det är möjligt att familjen bodde i en av backstugorna. I det lilla torpet bodde ju redan soldaten Petter Rask med hustru och flera barn.

Åtskilliga fötter, både stora och små, har klivit över tröskeln till torpet. Det sägs att 97 barn har fötts i just denna stuga. För att skydda sig mot oknytt (troll) som inte var roliga att tas med om man kom i bråk med dem, lade man en bit stål under tröskeln. Då kunde inte trollen komma in i farstun även om man talade om dem (därav talesättet!). Att det gjordes så även i denna stuga fick man bevis för vid en renovering 1992. Då hittades en bit

av ett knivblad gömt just under den gamla tröskeln. Den biten togs undan och bevaras nu på annat håll, men för att vara på den säkra sidan även i fortsättningen la man dit en annan bit av stål under den nya tröskeln.

Efter indelningsverkets avskaffande köptes torpet av den siste soldaten, Kling, och har sedan dess till idag haft och har privata ägare.

Soldaterna

Det var ganska lätt i landet i allmänhet att få bönderna att hålla en soldat. De slapp ju själva att bli utskrivna och behövde inte betala så mycket skatt till staten. Det var upp till bonden att utse en lämplig man, som senare skulle godkännas på generalmönstringen.

Jönköpings Regemente bestod av 1100 man uppdelade på 8 kompanier. Norra Vedbo kompani hade 137 rotar med en soldat i varje. Torpet Strånna hörde till Fösingstorps rote i Säby socken och hade rotenummer 134.

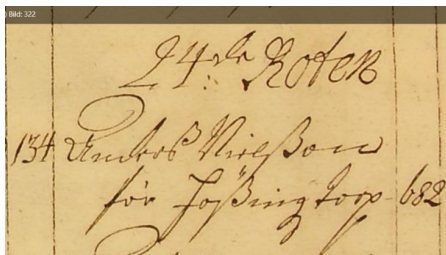
I socknarna såg man upp till soldaterna, eftersom de var beresta och hade mycket att berätta. Många av dem hade också sett världen utanför Sveriges gränser. Soldaterna fick också den utbildning som behövdes inom regementet, t ex skomakare, skräddare och och smed och de fick lära sig läsa och skriva.

Generalmönstringar skedde vart tredje år. Då fick Nilsson, Svensson, Strandberg, Rask, Kraij, Fors, Struts

och Kling från Stråna gå de dryga milerna till Skillingaryd och visa upp sig, godkännas eller begära avsked. Det hände att "karlen" fick avsked på grund av "oduglighet", men detta finns det ingen notering om i Fösingstorp. Däremellan var det samlingar på närmare håll – vid kaptensbostället i Snällebo, majorens samlingsplats vid Drumstorp, fanjunkarbostället i Övrabo eller samlingsplatsen i Säthålla.

Fältuniformen bevarades tillsammans med vapnen hos rotebonden i en rotekista och persedlarna hämtades ut när soldaten skulle på generalmönstring, samling eller vid kommendering till fälttåg/krig.

I generalmönsterrullorna finns förteckningar över samtliga soldater i kompanierna. Man antecknade rotarna i nummerordning samt när soldaten antogs, fick avsked osv.

Utdrag ur Generalmönsterrullan för Jönköpings Regemente 1693 där Anders Nilsson finns noterad.

Den förste soldaten i Stråna var **Anders Nilsson**.

I kolumnen längst till höger ser man att han antogs redan 1682. Här är uppgifterna ganska knapphändiga. Bland annat saknas ursprung, längd, ålder osv som finns med i senare rullor. Det blev snart orostider och Anders (och familjen) fick då känna på den bistra verkligheten. Han blev kommenderad att delta i Karl XII:s stora nordiska krig och stupade eller tillfångatogs, troligtvis i Poltava 1709.

Anders efterträddes av **Jon Svensson** 1709-(1715?) Antogs 1709 då regementet återuppsattes efter Poltava. Han stupade eller tillfångatogs senast 1715 vid fästningen Stralsunds kapitulation.

Gabriel Svensson aktiv 1719-1737 Vargeringskarl (reserv) 1718-1719. Tjänade till sin död 1737

Men vad nu då? Hade inte de här soldaterna soldatnamn? Bruket med soldatnamn växte fram succesivt genom åren och var fullt utvecklat en bit in på 1700-talet. Det sista regementet som införde soldatnamn var Jönköpings regemente, där soldatnamn till större del inte fanns noterade förrän i 1742 års rulla.

Måns Larsson Strandberg (aktiv 1738-1759) blev 1742 tillsammans med kompaniet kommenderad till Stralsund. Vid generalmönstringen (i Stralsund) 1759 fick han avsked på grund av sjukdom. Han var dessutom blind på höger öga.

Sven Svensson Strandberg 5 fot och 7 tum = ca 166 cm 1759-1775

Petter Rask 5 fot och 8,5 tum = 170 cm, 1776-1800, blev befördrad till korpral och transporterad till annan rote.

Carl Carlsson Kraij antogs 1802 och dog 1809 i finska kriget vid slaget i Sävar.

Magnus Pettersson Fors 1809-1815

Johannes Jonsson Fors 5 fot o 8 tum = 168,5 cm, 1815-1844.

Adam Struts 5 fot o 11,5 tum = 177 cm (aktiv 1844-1875) var under flera år kommenderad till Karlsborgs fästning. Inför generalmönstringen 1865 var han sjuk, och om man var sjuk gällde det att få det intygat ordentligt av flera personer så att man hade giltigt förfall för frånvaron på mönstringen.

Ur GMR 1865 gällande Adam Strutz: "På nedan skrivna dato inställde sig undertecknade hos soldaten nr 134 August Struts vid Norra Vedbo kompani och befann han vara insjuknad av en stark förkylning som åtföljs av ganska stark feber så att han är alldeles oförmögen att kunna transporteras till innevarande års regementsmöte hvarken igenom åkdon eller på något annat sätt i avseende till den svåra sjukdomen. Hvarder här med bevis av Fösingstorpssoldattorp den 11 juni 1865."

Intyget var undertecknat av Carl Olofsson f d nämndeman i Storryd och A Johansson i Fösingstorp. Accepterades av kaptenen. Carl Gabriel Planting Gyllenbåga.

Den siste soldaten på torpet var **Carl Oscar Kling** 6 fot = 178 cm f d Drott född 1854 och son till soldaten Johannes Drott i Övrarp.

Kling antogs 1875, vid 19 års ålder. Han var sjukvårdssoldat och befördrades till korpral.

1906 fick Kling avsked (några år efter indelningsverkets upphörande), men fick bo kvar och blev senare ägare till torpet.

Han flyttade till Tranås 1926 och avled 1944 i Ebbarp hos sonen Axel Valfrid.

Berit Ekberg

Källor: Björn Forsell, Per Tidman, Veimar Sjöstedt: "Indelta soldater i Säby socken", Centrala Soldatregistret, Wikipedia.

Jönköpings Regementes uniformer 1756-1888. Foto från Wikipedia

Blott Sverige svenska krusbär har

*Vem är väl den på jordens vida rymd,
som njutit smaken
Av krusbär och av stora söta
stickelbär*

*Och som härvid ej ropar ut: Jag har
väl aldrig smakat maken!*

*Mot det en skeppslast dumma
apelsiner intet är*

Självpomeranser

Jag föga anser

Vad bjuder oss uppriktigt Afrika?

Vad visa kan Amerika?

Vad Asien, vad allt Europa?

Jag trotsar öppet alltihopa.

Men Skandinavien – det är alladar!

Blott Sverige svenska krusbär har!

Dessa rader skrev Carl Jonas Love Almqvist sannolikt under sin vistelse i Philadelphia åren 1854-1865. Krusbären blev en symbol för hans konstanta hemlängtan och det var ett välgrundat val eftersom bäret var det allra vanligaste och kanske mest uppskattade trädgårdsbäret i Sverige under 1800-talet.

Men hade Almqvist rätt? Är krusbären typiskt svenska? Man vet att den vilda krusbärsplantan var vanlig i norra och centrala Europa. Om bestånden på andra platser i världen är ursprungliga eller har förts dit från Europa vet ingen med säkerhet. Krusbären omnämns först i europeisk litteratur på 1500-talet, ungefär samtidigt som Gustav Wasa kröntes till kung. Var krusbären först började odlas är oklart. En teori är att kultiveringen startat i Norden och att det var vikingarna som tog med sig plantor till bland annat Frankrike på 900-talet som handelsvara. Om så var fallet ligger det nära till hands att tänka sig att krusbärskulturens vagga står att finna i Skandinavien.

Allt populärare i Sverige

Första gången krusbär nämns i en nordisk källa är i 1590-talets Danmark där de listas i en botanikbok. Det första omnämnandet av odling av krusbär i Sverige härrör från räkenskaperna för Uppsala slottsträdgård från 1601, där man bland annat räknar upp 6 kannor krusbär. Från början odlades krusbären främst i slottsträdgårdar och på adelns herrgårdar. Efter de svåra vintrarna i början av 1700-talet då mycket av bär och frukt frös bort, stärktes det härda krusbärets roll även hos vanligt folk. Som släktforskare på upptäcktsfärd vid förfädernas boplatser ska man finna att de flesta torp och torp-

ruiner hyser krusbärsbuskar, även om det är mer än hundra år sedan husen övergavs. Botanikern Olle Svedjemyr har inventerat kvarvarande kulturväxter vid ödetorp i Malexander socken. Vid senaste tillfället 1983, undersöktes 26 torp-platser där med odlingsrester. Vid 22 av dessa fann han krusbärsbuskar.

Krusbäret var mycket användbart. Man kokade kompott, soppa och saft samt gjorde sås som passade bra till fet fisk och kött. Ett viktigt skäl till att krusbäret blev så populärt var att det var ett av få bär som kunde förvaras utan socker, vilket var något som långt ifrån alla hade råd med i slutet av 1800-talet. Krusbären kunde lagras som omogna bär i en flaska med vatten som förvarades svalt. I den höll sig bären färska stor del av vintern och gav en vitaminkick och smakupp-

levelse under en annars torftig mat-hållning.

Tillverkning av krusbärsvin i Tranås-trakten

Krusbäret lämpade sig också mycket bra till vinframställning. Det hade använts till vintillverkning i Sverige åtminstone sedan andra halvan av 1700-talet, och sannolikt långt före dess också. Under slutet av 1800-talet rådde det fri etableringsrätt när det gällde vintillverkning i privat regi och det var också fritt fram att sälja vin i parti och minut. Krusbärsvin framställdes bland annat av Ekwalls på Romanö i sjön Sommen strax utanför Tranås. Med växande tillgång på krusbär ökade också intresset bland större vinhandlare för själva produktionen. Den Göteborgsbaserade handlaren Gustel Groms startade 1879 vintillverkning i egen regi, men flyttade den i början av 1890-talet till Knutstorps gård mellan Tranås och Nässjö. Groms första produkt framställt på Knutstorp var klar år 1893 i form av ett bordsvin av krusbär. Några år senare började man experimentera med en Champagne gjord på lika delar krusbär och vita vinbär och i början av 1900-talet koncentrerades produktionen på mousserande viner av en blandning av krusbär, vita vinbär och rabarber. Fram till 1930-talets början var Knutstorp nära nog ensam tillverkare av mousserande viner i Sverige. Därefter tog de importerade vinerna allt större andel, men

Knutstorps gård mellan Tranås och Nässjö. Här tar Bertil Wärnberg emot och guidar oss i Släktforskarföreningen vid vår utflykt dit.

tillverkningen pågick ändå i Knutstorp till år 1970.

Krusbäret ledde Darwin rätt

Charles Darwins studie *"On the origin of species"* där han lade fram sin teori om evolution, vilken alltjämt gäller, började enligt allmän historiebeteckning med en studie av Galapagosfinkar. Men vad många inte vet är att själva tankefröet slog rot i Darwin långt tidigare – i hans egen krusbärsträdgård! I mitten av 1800-talet odlade Darwin själv 54 olika krusbärssorter i trädgården på Down House i Kent. Han förundrades över hur stora variationer de olika sorterna uppvisade och även över den anmärkningsvärda utvecklingen av allt större bär under det odlade krusbärets historia.

Krusbärets minskning och återkomst

Kring sekelskiftet kom den amerikanska krusbärsmjöldagen till Sverige. Det innebar att odlingen av krusbär minskade kraftigt i vårt land och att dess popularitet sjönk drastiskt. Motståndskraftiga sorter och nya odlingsmetoder under 1900-talet har gjort odlingen möjlig igen. Krusbäret förtjänar en renässans eftersom det går lätt att odla i Sverige och är ett av våra nyttigaste bär. Det innehåller t ex tjugo gånger så mycket C-vitamin som samma mängd apelsin.

Här följer några användbara recept med gamla anor.

Vattkrusbär (från både gamla och nya källor)

Vattkrusbär, vattenkrusbär eller krusbär på butelj – det här sättet att konservera krusbär har flera namn. Metoden är snabb och effektiv. Vattkrusbär är en gammal fin och mycket användbar svensk delikatess som numera också finns upptagen i Slow Food-rörelsens Smakernas ark. De är mycket användbara – dels som krusbär i allmänhet, men också som alternativ till citrus – tag ett par vattkrusbär och lägg i vitlökspressen och

pressa på fisken eller där du vill ha lite syrlig ton.

Krusbär, absolut prima och gärna något omogna.

Vatten.

1. Sterilisera glasburkar och låt svalna.
2. Koka upp vatten och låt kallna. Lägg de hela bären i burkarna och håll på det steriliserade vattnet. Förslut och förvara mörkt och svalt i upp till ett halvår.
3. Bären kan sedan användas i stort sett som färska bär, även om lite av smaken gått förlorad.

Krusbärskaka (från "God husmanskost" av Hanna Östberg 1912)

1 liter krusbär med god syrlig smak

1 kryddlimpa (10 à 12 öres!)

1½ hg krossocker

½ hg smör

Krusbären kokas med socker och mycket litet vatten till tjockt mos. Limpan, som bör vara några dagar gammal, rives till smulor. En form eller större stekpanna smörjes med smöret i bottnen och på sidorna, varefter lägges ett lager rivebröd, därpå ett varv krusbärsmos, så rivebröd och äppelmos varvtals, slutande med ett varv rivebröd överst och några smörklickar. Kakan gräddas i ugn, tills den fått vacker brun färg. Serveras med vaniljsås eller vispad gräddde.

Krusbärssås till makrill (från "Krusbärsboken" av Ragnar och Linder 2019)

Krusbärssås till fisk är en gammal svensk och kontinental kombination som inte är så vanlig idag. Krusbärets spännande syra blir en säregen men god kontrast till lite fetare fisk som makrill – kokt, stekt eller rökt. 4 portioner

½ liter färska, halvmogna krusbär
3 dl vatten

1 tsk salt

vitpeppar ur kvarn

riven muskot

1 dl vispgräddde

1. Snoppa krusbären och skölj dem. Lägg i kokande saltat vatten o låt sjuda tills de mjuknat, ca 20 minuter.
 2. Kör i mixer till ett slätt mos. Lägg i kastrull med salt, vitpeppar, muskot och gräddde.
 3. Koka upp och smaka av. Servera såsen varm tillsammans med rökt, stekt eller kokt makrill och kokt potatis.
- Smaklig måltid!

Lasse Karlsson (Text o foto)

Källor: "Krusbärsboken" av Martin Ragnar och Jens Linder, "God husmanskost" av Hanna Östberg, olika tidningsartiklar.

Aronssons
Blomsterhandel | Storgatan 36, Tranås
Tel 0140-127 36
www.aronssonsblommor.se

 FOTOGRAF
ERIK HELLQUIST
Storgatan 40, TRANÅS
www.erikhellquist.nu

”Allt för Sverige” i våra trakter

En av gårdarna i Nannarp, där Michael Jacksons förfäder har sina rötter. Foto: Lasse Karlsson

Just nu i skrivandets stund, under maj och juni månad, pågår inspelningen av säsong 11 av "Allt för Sverige", programmet där tio amerikaner med rötterna i Sverige kommer hit och tävlar om att få möta sina nu levande svenska släktingar. Programmet har blivit mycket populärt inte minst bland släktforskare. Utöver tävlingsmomenten får deltagarna resa runt i

Sverige och uppleva både vårt land och livet här.

I år har en deltagare koppling till våra trakter och flera inspelningar görs här. Från början hade två personer i gruppen förfäder i Tranås kommun, en man med rötter i Adelöv och en kvinna med koppling till Linderås. Tyvärr föll kvinnan med Linderåskoppling bort innan inspelningen kom igång. Men Michael Jackson, vars förfäder kommer från Nannarp i Adelöv finns med i gruppen. Många gårdar i Adelöv har en mycket gammal historia och den tidigare frälsegården Nannarp är inget undantag. Den finns omnämnd i flera skrifter redan på 1400-talet.

Michaels mormors mor hette Elin Charlotta Andersdotter och var född 1876 i Nannarp. Endast 15 år gammal emigrerade hon till Amerika tillsammans med sin fyra år äldre syster Emilia Josefina. Även tidigare hade tre bröder och en syster lämnat hemlandet med Amerika som mål. Kvar hemma på gården stannade endast en syster, Lovisa Kristina, som är anmoder till Michaels nuvarande släktingar i Sverige.

Michael Jackson, som är 46 år, kommer från Roswell i Georgia. Han är före detta rugbyspelare och arbetar idag inom fastigheter och kör även skolbuss. Michael är svensk på mammas sida och afroamerikansk på sin pappas. Han stod väldigt nära sin svenska mormor som dog när Michael var 20 år. Michaels svenske släkting Stefan Carlsson som nu bor i en av Nannarp-gårdarna berättar att filmningar gjorts på gården i förväg och senare med Michael på plats vid gården och även vid Adelövs kyrka. Stefan håller nu tummarna för att Michael ska vinna tävlingen och få träffa sin svenska släkt som en efterlängtat avslutning.

19-21 maj, en vecka efter att gruppen kommit till Sverige och ingen deltagare ännu slagits ut, gjordes inspelningar i Boxholm på olika platser. Fredagen den 19:e var inspelningsplatsen utanför det gamla Bruksmuséet i Boxholm. Programledaren Anders Lundin hade lektion med deltagarna där och berättade om vår unika allemansrätt och om att många svenskar har sommarstugor som man snickrar på och pysslar om. För att få en ordentlig inblick i sommarstugelivet delades sedan deltagarna upp i två

Michael Jackson med rötterna i Adelöv får en pratstund med Ann-Sofie Johansson i Boxholm. Foto: Klas Johansson

Tio förväntansfulla amerikaner på väg till inspelningarna med programledaren Anders Lundin utanför Boxholms Bruksmuseum. Foto: Klas Johansson

SV Studieförbundet
Vuxenskolan

Tranås 0140-16304
www.sv.se/tranas

**TRANÅS
ENERGI**
**Ditt lokala
energibolag**

Vi sponsrar Tranås/Ydre släktforskarförening!

grupper och fick tillbringa följande två nätterna i ett par stugor i Boxholmsskogarna.

På söndagen därefter hölls den första deltävlingen på Malexanders Campingplats. Det var en form av

"stresstävling" där olika typiska prylar på en camping, t ex grillar, skulle packas för att transporteras. Till hösten får vi se resultatet av inspelningarna i Boxholm och givetvis också vem som till slut står som segrare

och därmed får träffa sin svenska släkt.

Lasse Karlsson

Källor: Kyrkböcker, Länstidningen Östergötland, Fredrik Mejster och samtal med svenska släktingar.

*Nu är det dags för gruppens lektion med Anders Lundin. Totalt arbetade 16 personer med produktionen vid tagningarna i Boxholm.
Foto: Klas Johansson*

Producenten Karin Helander och Anders Lundin var nöjda efter inspelningarna vid Bruksmuséet. Foto: Klas Johansson

Deltagare i "Allt för Sverige" 2023

Daniel Ray Hilsinger, 36 år – Orinda, Kalifornien

Canceröverlevare med hjärtat och känslorna utanpå som tidigare arbetat med film i New York. Efter sjukdomen har Daniel flyttat hem och satsar på en karriär som singer-songwriter.

Billie King, 42 år – Brownsburg, Indiana
Ensamstående mamma som arbetar som finansanalytiker och tycker om sång och skrivande. Billies mamma var bara 16 år när hon föddes och Billie har inte träffat sin pappa sedan hon var liten. Hon söker sina rötter i hopp om att finna en familj till henne och dottern.

Matthew Soderberg, 24 år – Wayne, Pennsylvania

Driven ung kille som jobbat sig upp från enkla förhållande. Efter en examen i internationella relationer från universitetet har Matt nu tagit ett sabbatsår för att resa och skriva.

Daniel Crow, 22 år – Edmond, Oklahoma
Ambitiös kille med många bollar i luften. Han jobbar för NBA-laget Oklahoma Thunder, studerar historia

på universitetet och utbildar sig samtidigt till pilot. Daniel är även religiös och tar sin tro på stort allvar.

Michael Jackson, 46 år – Roswell, Georgia
Före detta rugbyspelare som idag arbetar inom fastigheter och även kör skolbuss. Michael är svensk på mammas sida och afroamerikansk på sin pappas.

Desiree Davis, 57 år – Girard, Pennsylvania
Föddes i Jönköping av amerikanska föräldrar med svenskt ursprung. Familjen flyttade tillbaka till USA när Desiree var två år och sedan dess har ingen varit tillbaka. Desiree känner sig som en udda fågel i sin familj och vill därför veta mer sitt svenska arv.

Mike Anderson, 70 år – Wilton, California
Mike är en snart pensionerad reklamare som bor på en ranch i norra Kalifornien. Som barn kallades Mike för "the Swede" och nu drömmer han om att se den plats han hört berättas om så många gånger från sin pappas sida.

Karl Ekwurtzel, 33 år – Atlanta, Georgia

Karl är professionell idrottare inom Ultimate Frisbee och arbetar även som programmerare. Som idrottsman är Karls största rädsla att inte kunna fortsätta sporta, han vill veta om det finns fler atleter i släkten på sin svenska sida som delar hans passion.

Kirsten Holmberg, 32 år – Easthampton, Massachusetts

Djur- och naturälskare som är väldigt spirituell. Kirsten arbetar inom hälsa och anser att allt levande har en själ. Hon vill gärna uppleva den svenska kulturen och föra traditionerna från lilla landet lagom vidare.

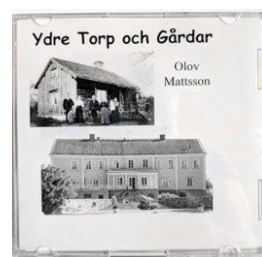
Lillian Knutson - Winnail, 50 år – Waxhaw, North Carolina

Född och uppvuxen i "Swedville", Quebec, Kanada dit båda hennes föräldrar kom från Sverige. Lilians familj var med i domedagssekten Worldwide Church of God fram till att hon var 21 år och sekten splittrades. Idag är hon fortfarande religiös och söker nu sina svenska och samiska rötter.

Olov Mattssons USB till försäljning

Föreningen har Olov Mattssons "Ydre torp och gårdar" till försäljning. Den innehåller så gott som samtliga familjer i gårdar och torp i Asby, Norra Vi, Sund, Svinhult, Torpa och Västra Ryds socknar i Ydre kommun 1600-1930 talet. Tidarsrum, Kisa, Västra Eneby, Oppeby, Kättilstad, Hägerstad, Horn och Hycklinge socknar i Kinda kommun 1600-1900 talet. Även soldater med familjer i Ydre kompani och Ydre-delen av Vifolka kompani.

Pris för USB-minnet är 200:-. För beställning kontakta Gerd Brisfjord Karlsson: gerdbk@yahoo.se eller tel. 073-071 85 11.

Föreningens styrelse 2023

Ordförande
Lasse Karlsson
072-321 61 59

Vice ordförande
Tom Wallberg
070-587 27 49

Kassör
Hans Carlsson
070-538 55 47

Sekreterare
Anna Tengwall
073-084 77 82

**Vice sekreterare,
webmaster**
Anders Johansson
070-627 93 41

Ledamot
Els-Marie
Göransson
070-496 02 63

Ledamot
Berit
Ekberg
072-311 94 24

Övriga funktionärer:

Kursansvarig:

Gerd Brisfjord Karlsson
073-071 85 11, gerdbk@yahoo.se

Redaktionskommitté:

Lasse Karlsson 072-321 61 59, Gerd Brisfjord Karlsson 073-071 85 11
och Berit Ekberg 072-311 94 24

Medlemsöppet

Till hösten fortsätter vi med Medlemsöppet på tisdagar mellan klockan 16.00 och 19.00. Vi startar tisdagen 29 augusti.

Som medlem har du möjlighet att ta del av allt i vårt arkiv och använda datorerna i föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås.

Föreningen har Arkiv Digital-abonnemang på flera av datorerna.

I vårt arkiv finns ett stort antal pärmar med avskrifter från socknarna i och kring Tranås, samt ett omfattande bibliotek med hembygds-litteratur och kartor. Passa på att träffa andra släktforskare för en pratstund! Fika finns för den som önskar.

Huvudansvarig är
Els-Marie Göransson,
tel. 070-496 02 63.

Släktforskarlagarna 2023 i Östersund 26-27 augusti

Årets tema: Mittnorden - från
kuster till fjäll.

Som vanligt många intressanta
föredrag och utställare.

För program och praktisk in-
formation, gå in på hemsidan:
<https://sfd2023.se>

Ett stort Tack!

Styrelsen vill rikta ett varmt tack till våra annonsörer för ert stöd till föreningens verksamhet.

Vi vill också tacka de personer, ingen nämnd och ingen glömd, som på ett eller annat sätt skänker gåvor till föreningen.

Adressändring

Om du flyttar och ändrar adress är det viktigt
att meddela Släktforskarföreningen!

**Meddela oss också ifall du endast vill ha
medlemsbladet digitalt.**

Mail-adress

Vi vill gärna ha din mail-adress eftersom vi också skickar ut
information och annan intressant läsning via mail. Om du inte
lämnat din adress eller bytt den (eller inte fått mail från oss de
sista månaderna), skicka ett meddelande till
lassektranas@gmail.com

Medlemsavgift 100 kr/år. Familjemedlem 50 kr/år
Föreningens plusgirokonto: 442188-9

Tranås/Ydre Släktforskarförening

www.tranasydre.se

lassektranas@gmail.com